

Bidden als voorganger – voorgaan in gebed.

lezing gehouden op de jaarlijkse diocesane VPV dagen
op dinsdag 2 en donderdag 4 oktober 2007 van 9.30 tot 16.00 uur
in Centrum Bovendonk in Hoeven.

door drs. Trees van Montfoort

- hoe bid ik zelf als voorganger? - mijn praktijk

Bidden is voor mij de grondhouding bij het voorgaan in een viering. Als je niet samen bidt is het geen viering, maar een bijeenkomst, een lezing, samenzang, een uitvoering of een combinatie daarvan.

Laat ik eerst iets vertellen over mijn eigen praktijk. Daarna komt de reflectie.

Ik ga regelmatig voor in kerkdiensten, ongeveer eens per maand. Ik heb gewerkt als predikant in de protestantse kerk, de PKN en heb nog de bevoegdheid tot de bediening van het Woord en de sacramenten. Daarnaast ben ik journaliste en communicatieadviseur.

Van huis uit ben ik katholiek en ben aanvankelijk opgeleid tot pastor in de katholieke kerk. Op een stage na heb ik nooit als zodanig gewerkt. Wel heb ik de katholieke kerk heel goed leren kennen in mijn werk als programmamaakster bij de KRO. Waarom ik overgestapt ben naar de Hervormde kerk, nu deel van de PKN, daar ga ik het hier niet over hebben. Ik vertel het zodat u weet dat ik ook de katholieke eredienst van binnenuit ken. Qua theologie zit ik een beetje tussen protestant en katholiek in. Voor een deel in allebei thuis, voor een deel in allebei buitenstaander. Ik hoop dat u iets hebt aan mijn reflecties als betrokken buitenstaander.

Mijn eigen praktijk. Hoe bid ik zelf als voorganger, hoe ga ik voor in gebed?

Als ik voorga in een kerkdienst, probeer ik dat vanuit een biddende houding te doen. Daar ben ik in de loop der jaren ingegroeid. Aanvankelijk had ik meer het gevoel dat ik van alles moest zeggen en doen. Vooral zeggen. Ik zeg nog altijd evenveel, maar het gevoel erbij is anders. Het is de ervaring gedragen te worden door de Geest.

Ik hoef alleen maar open te staan. Natuurlijk moet ik me ook goed voorbereiden. Maar als de dienst begint en ik sta daar achter de tafel met mijn papieren voor me, in een kerk waar ik een paar keer per jaar kom of waar ik nooit eerder geweest ben, dan is het eerste wat ik moet doen: me openstellen voor de Geest. In lang niet alle gemeentes voorziet de orde van dienst in een stil gebed aan het begin van de dienst. Dan las ik het toch in. "Laten we stil worden voor de Eeuwige onze God" zeg ik dan bijvoorbeeld voor het eerste gebed. En ik neem voor mezelf de rust om mijn voeten stevig op de grond te voelen, ontspannen rechtop te gaan staan, me te concentreren op mijn ademhaling (het komen en gaan van de adem) en mij open te stellen voor God: de aarde die mij draagt, het waaien van de Geest, de hemel boven mij. Vanuit die basis kan ik bidden, zingen, preken, eventueel avondmaal vieren.

Dat ik het zo doe, heeft ook met karakter te maken. Ik ben geneigd me helemaal op anderen te concentreren en heb het nodig ook bij mezelf te blijven. Ik kan me voorstellen dat je als je anders in elkaar zit, het juist nodig hebt je aan het begin van een viering op de mensen voor je te concentreren. Maar altijd, denk ik, is het nodig je op God te richten. Daar staat of valt een kerkdienst mee.

Wat mijzelf helpt om me te richten, is het consistoriegebed. Zoals u misschien weet is het in protestantse kerken gewoonte dat voor de dienst de dienstdoende ambtsdragers in de consistoriekamer, zeg maar de sacristie, bij elkaar komen. Vaak alleen de predikant met de ouderling van dienst en de diaken van dienst, soms alle aanwezige leden van de kerkenraad.

Het is de taak van de ouderling van dienst om kort voor de dienst begint een gebed te bidden waarin Gods zegen gevraagd wordt voor de dienst en in het bijzonder voor de voorganger. Ik stel dat zelf erg op prijs. Je bent voor een dienst vaak nog bezig met praktische zaken en zo'n consistoriegebed bepaalt me bij waar het het komende uur om zal gaan. Het geeft me een steuntje in de rug dat ik goed kan gebruiken. Dat ik voorga doe ik niet uit eigen kracht, ik zet mij in als antwoord op een roeping en in dienst van God en zijn kerk. Toen ik bevestigd werd als predikant heeft de gemeente beloofd mij te dragen in haar gebeden. Daar is het consistoriegebed een vorm van.

- de grondhouding van de dienst is gebed

De grondhouding van de dienst is gebed, omdat je bij elkaar komt omwille van God. Dat geldt voor het zingen en de verkondiging. Waarom lees je anders uit de bijbel, waarom preek je anders, waarom deel je anders brood en wijn dan om dicht bij God te komen?

Met dit uitgangspunt sta ik dicht bij de katholieke dan bij de protestantse traditie. De beleving van het kerkgebouw is anders. In de katholieke traditie is de kerk meer het huis van God. In de protestantse traditie is geloof meer een zaak van het individu en die individuen komen af en toe bij elkaar. De kerk is de ruimte waar gelovigen bij elkaar komen, maar is niet noodzakelijk voor geloof. In het algemeen is het nog altijd zo dat protestanten vooral in de kerk komen voor de verkondiging. Gebeden in de dienst worden duidelijk gemarkeerd met een 'laten we bidden' en een 'amen'. Sommigen vouwen hun handen en doen hun ogen dicht. Hoe traditioneler de kerk of de gemeente hoe meer gebeden. In katholiek vieringen zijn gebeden meer een onderdeel van de hele dienst.

Daar zit ook een risico aan: als alles gebed is, is al snel niets meer gebed. Als de hele dienst gebed is, hebben gebeden geen andere toon dan lezingen. Je hebt momenten nodig om dat bidden dat altijd voortgaat te intensiveren, anders gaat er helemaal niets meer voort.

- de pastor als beroepsbidder

Een tijdje geleden was ik op een bijeenkomst van vrouwelijke voorgangers over bidden.¹ Een van de vragen was daar: bid je zelf echt als je voorgaat? Het antwoord van de deelnemers was heel verschillend. Sommigen zeiden: wel als ik de dienst voorbereid, maar niet als eenmaal alles op papier staat. Of: in een viering bidden is zo moeilijk, zo anders dan zelf bidden. Of: eigenlijk bid ik nooit, of juist altijd.

Het lijkt mij heel moeilijk anderen voor te gaan in gebed, anderen mee te nemen, als zelf niet bidt. Al is het alleen maar omdat toch 80% van de communicatie non-verbaal is. Als ik voor wil gaan in gebed, zal ik dat dus niet alleen in woorden, maar ook in houding moeten doen. Ook daarom is het noodzakelijk zelf een biddende houding aan te nemen. Ik maak soms mee dat voorgangers als er in de orde van dienst 'stilte' staat, in hun papieren gaan bladeren. Dan werkt stilte absoluut niet. Ook in stilte moet je voorgaan.

Als pastor ben je beroepsbidder. Beroepsmatig bid je in de kerk en soms in pastorale gesprekken. (De protestantse traditie kent dan nog het bidden voor een vergadering of bij het afsluiten van een kerkelijke bijeenkomst. Daar hebt u, denk ik, minder mee te maken.) In een themanummer van het Tijdschrift voor Praktische Theologie over het vraaggebed² bleek dat alle pastores die gevraagd waren iets over bidden te vertellen in hun persoonlijk gebed de beweging van verinnerlijking en verstilling kenden. Maar er was er maar één voor wie dat ook gold voor het gebed in de liturgie. Hij schreef (en daar ben ik het helemaal mee eens): "Ik begin niet eerder dan dat het volkomen stil is in de kerk. De stilte hoeft niet gearpkeerd te

¹ het netwerk Helpende Hand van het IWFT Vrouwenetwerk Theologie

² *Praktische Theologie. Nederlands tijdschrift voor pastorale wetenschappen.* 2004/4

worden in het stil gebed, maar mag een weldadige eigenschap van heel de liturgie worden.”³ Bij de pastores bleek er voor het overige wel een nauwe relatie te zijn tussen hun eigen gebedsleven en het bidden met anderen. En een nauwe verwevenheid tussen persoon en beroep. Het is denk ik goed om je daar bewust van te zijn. Wil je oprecht kunnen bidden in de kerk dan kan dat gebed nooit hemelsbreed kunnen verschillen van je persoonlijke gebed. En andersom: je eigen opvatting van gebed, je eigen godsbeeld, misschien je eigen verlegenheid met bidden überhaupt neem je mee als je voorgaat in gebed.⁴

- wat is bidden en waarom is het zo moeilijk?
  - onwennigheid
  - wat is bidden
  - godsbeeld
  - God, het eigen innerlijk en de wereld
  - weet voor wie je staat/gebed als antwoord

Bidden is voor veel mensen onwennig geworden. Of overbodig. Wordt er nog gebeden? Het hangt ervan af wat je onder bidden verstaat. Godsdienstpsychologe Barbara Roukema onderscheid vier typen gebed: mijmeren over het leven, meditatie en verstillingsformuliergebeden of een kaarsje opsteken en praten met God.⁵ Mijmeren over het leven. Ja dat nog wel, dat is wat veel jongeren onder bidden verstaan: 's avonds in bed gedachten op laten komen over de zin van alles. De tweede vorm – meditatie en verstillingsformuliergebeden – wordt ook veel beoefend, door allerlei soorten mensen. Als je meditatie ook tot gebed rekent, wordt er veel gebeden. Een kaarsje aansteken doen vooral mensen met een katholieke achtergrond. In een kerk of kapel of gewoon thuis een lichtje branden voor iemand die het moeilijk heeft. Maar de meer specifieke vormen van bidden liggen moeilijker. Je met eigen woorden of met een formuliergebed tot God richten, roept veel meer vragen op. In onze wereld die zo individualistisch en commercieel is, lijkt dat een vrij zinloze bezigheid.

Hoe krijg je mensen nog mee in gebed, als zij het niet meer gewend zijn en jijzelf misschien ook niet?

Er is niets tegen mijmeren, mediteren, verstillingsformuliergebeden of het aansteken van kaarsjes. Zouden we misschien in de kerkdiensten ook meer moeten doen. Het kan helpen om tot expliciet gebed te komen. Hoe vooruitstrevender de gemeente of parochie, hoe minder gebed, lijkt het wel. In de diensten van de Kritische Gemeente IJmond waren jarenlang de enige gebeden de voorbeden. Later werd een gebed aan het begin van de dienst toegevoegd. Geen schuldbelijdenis, geen gebed voor de lezingen, geen slotgebed, misschien een tafelgebed. Bij de feministische liturgische beweging in de VS is het gemeenschappelijk gebed zo goed als afwezig, constateert Proctor-Smith.⁶ Er is geen conventioneel gebed, wel non verbale gebedsvormen als meditatie en dans.

---

³ Ibidem p. 425

⁴ Wat vraag je wel en wat niet? In een jongerendienst liet ik eens jongeren onderwerpen aandragen voor de voorbeden. Een jongen zei: dat PSV mag winnen. Dat kun je niet vragen, heb ik gezegd. En ik heb gebeden voor een goede en sportieve wedstrijd. Kun je om genezing vragen? En als je weet dat er geen genezing mogelijk is, vraag je dan om een wonder? Of is dat overvragen? Wat je vraagt heeft alles te maken met je godsbeeld. Grijpt God in in de loop der dingen? Zo nee, wat kun je dan vragen. Als je wel gelooft dat God ingrijpt, hoe dan? Door gebeurtenissen te veranderen of alleen mensen? Kun je genezing vragen of alleen bijvoorbeeld de kracht om de ziekte te dragen? Of nog voorzichtiger: Gods aanwezigheid?

Je moet je woorden met zorg kiezen als voorganger, je kun niet je hart uitstorten, zoals in persoonlijk gebed.

⁵ Barbara Roukema-Koning Ieder voor zich – God voor ons allen? Over bidden in een geïndividualiseerde samenleving. in: *Fier* 10^e jaargang, maart/april 2007

⁶ Denise Dijk Kun je feministisch bidden? in *Fier* maart/april 2007

Bij huwelijksdiensten en uitvaarten zitten er veel mensen in de kerk die echt geen idee hebben. Het is soms een hele klus om het dan tenminste op sommige momenten even stil te krijgen.

Ik wil me in de rest van mijn verhaal beperken tot gebed in strikte zin. Daar gaat het immers om in de liturgie.

Voor een omschrijving van wat gebed is, zou ik aan willen sluiten bij een tekst die je in veel synagoges vindt. Bij de Heilige Ark, de plaats van de Thorarollen, staat vaak: 'Weet voor wie je staat'. Bidden is staan voor God. Jij staat met je hele hebben en houden, met alles wat in je is voor God. En dat moet je weten, beseffen. Voor wie? Voor God? God als een wie, een iemand. Niet je eigen diepste gedachten, niet het hoogste ideaal, niet een sfeer van liefde, maar een levend iemand.

De joodse geleerde Abraham Heschel, die prachtige dingen gezegd heeft over gebed, schrijft: "Wanneer God niet minstens even werkelijk is als ikzelf, wanneer ik er niet van overtuigd ben dat God even levend is als ik hoe zou ik dan kunnen bidden?(...) Als God niet in staat is naar ons te luisteren, dan zou het onwijs zijn tot hem te spreken."⁷ En daar zit misschien de crux: ben ik wel zo overtuigd van God? Kan ik niet ook wel zonder? Heb ik God niet teveel vervaagd om me tot hem/haar te kunnen richten? Of misschien is het iets anders. Is de oude geloofstaal me niet te vreemd geworden, zijn de gangbare termen om God aan te spreken niet te ouderwets of te patriarchaal?

Ik ga ervan uit dat het aan ons ligt: ons materialistische wereldbeeld, onze taal, en niet aan God. (Sommigen zeggen: God verbergt zijn gelaat.) Heschel zegt (ik vat samen): We moeten geloven dat God tot ons wil naderen en dat wij in staat zijn de weg voor hem te effenen. Wij nemen niet het voortouw om God te naderen, God heeft allang de stap naar ons gezet. Gebed is antwoord. Dat zei Calvijn ook al⁸ (en hij had het vast gelezen bij de kerkvaders): "gebed is de voornaamste oefening des geloofs", met andere woorden: de voornaamste manier om God op het spoor te komen en je bewust te worden van zijn aanwezigheid. Nogmaals Heschel: "Bidden is acht slaan op het wonder, ons bescheiden antwoord erop. Vaak ontbreekt echter de dankbaarheid, het vermogen om te antwoorden." Geloven zonder bidden kan niet, net zo min als bidden zonder te geloven.

Als je niet kunt geloven in God als iemand die je aan kunt spreken, komt bidden niet verder dan mediteren. Als God alleen maar immanent is, blijf je in je eigen innerlijk. Heschel zegt: "Gebed is een uitnodiging aan God om in ons leven tussenbeide te komen."

Het is een hele weg om te gaan beseffen dat God allang de eerste stap gedaan heeft, dat God aanwezig is, dat wij het zijn die vaak afwezig zijn. Ik weet niet veel van mystiek, maar ik denk wel dat mystiek en gebed veel met elkaar te maken hebben. Gebed is een weg tot God die kan beginnen met het uitstorten van je hart, zo wordt je je bewuster van jezelf en relatieveer je tegelijk jezelf. Gebed is een daad van zelfreiniging, waardoor je anders in de wereld gaat staan. Capps benoemt een samenhang van drie elementen: bidden brengt een samenhang aan tussen de geconcentreerde gerichtheid op God (omhoog), het eigen wezen (naar binnen), en de wereld om ons heen (naar buiten).⁹

De ervaring is vaak dat woorden op een gegeven moment plaats maken voor stilte en dat die stilte nodig is om de juiste woorden te vinden of de voorgegeven woorden te laten klinken. Als je je hart gelucht hebt, komt er ruimte voor stilte. Om met Kierkegaard te spreken (al geciteerd in de opening van deze dag): "De ware bidder (...) meende dat bidden spreken was

⁷ Abraham Joshua Heschel *In het licht van Zijn aangezicht. De betekenis van het gebed in de Joodse gedachtenwereld*. uitg. Bijleveld, Utrecht, zonder datum (oorspr. titel: *Man's quest for God*. New York, 1954.

⁸ Calvijn *Institutie III*, 20

⁹ zie: Barbara Roukema-Koning in *Fier*

en hij leerde dat bidden slechts zwijgen is, en luisteren."¹⁰ Ontvankelijkheid voor God is waar de woorden op uitlopen, en tegelijk de basis voor elk betekenisvol woord.

- bestaande gebeden en/of eigen woorden? - clichés en inspiratie /empathie en expressie
- taalgebruik

Er is een spanning tussen vaste patronen in de viering en spontaniteit, net als dat in het persoonlijke gebed kan zijn.

Ik denk dat u de meeste gebeden voor de viering niet zelf formuleert, maar bestaande teksten gebruikt. Misschien hebt u geen tijd om zelf gebeden te formuleren, sommige gebeden zijn voorgeschreven, zoals de tafelgebeden. Waarschijnlijk is er wel ruimte om af en toe een gebed zelf te formuleren. Als je kunt kiezen: bidden met eigen woorden of uit een boekje? Ik zie twee uitersten: voorlezen van gebeden, zoals je willekeurig welke andere tekst zou voorlezen of spontaan persoonlijk gebed hardop uitgesproken. Bij het eerste kan de tekst prima in orde zijn, maar er is geen houding van gebed. Bij het tweede is er wel de persoonlijke gerichtheid op God, maar aan de tekst schort het nogal eens. Het ter plekke bedenken van woorden resulteert vaak in een aaneenschakeling van clichés. Ook een tevoren zorgvuldig geformuleerd gebed kan mank gaan aan een gebrek aan inspiratie of aan taalvaardigheid.

Als ik voorga moet ik dat van binnenuit doen, het moet echt zijn, anders zal het ook niet overtuigen, niet aanstekelijk zijn, de aanwezigen niet meenemen. Maar ik zing ook liederen met een taal die de mijne niet is, ik zeg teksten in woorden die ik nooit zelf zo zou gebruiken. Dan noem ik God bijvoorbeeld steeds Heer.

Ik hoef niet alles zelf te bedenken. Ik voeg mij ook in in een traditie, in de kerk van alle tijden en plaatsen. regelmatig heb ik discussies met mensen die bezwaar hebben tegen de tekst van het Onze Vader of van de apostolische geloofsbelijdenis. 'Zo geloven wij toch niet meer', zeggen ze dan. of: 'Dat is niet van deze tijd', of – iets inhoudelijker - 'Waarom wordt er helemaal niets over Jezus leven gezegd in de geloofsbelijdenis, alleen over zijn geboorte en sterven?' en 'Dat almachtige Vader, dat is toch niet meer ons godsbeeld'. Nee, ook niet het mijne. Maar ik denk dat onze godsbeelden minstens zo beperkt en tijdgebonden zijn. Gebruik maar eens eigentijdse geloofsbelijdenis of gebed uit de jaren 70. Dat is nu meestal ook niet meer te bidden. Er zijn maar weinig teksten die langer meekunnen dan een paar decennia.

Het is weer verhelderend om Heschel te lezen. Niet omdat de joodse traditie de oplossing zou geven voor problemen van christenen, maar het is een verwante traditie met veel vaste gebeden. Heschel onderscheid twee vormen van gebed: expressie (uiting van gedachten en gevoelens) en empathie (invoeling in de woorden van het gebed). Dat laatste gebed is als een eiland dat veroverd moet worden. Stukje bij beetje kun je je een gebed eigen maken. Elke keer ontdek je meer. Doet het volgen van een vast liturgisch patroon dan geen afbreuk aan de zelfexpressie, vraagt hij zich af. De tegenstelling is niet zo absoluut. Je gebruikt altijd woorden die je niet zelf bedacht hebt. Bovendien: "Het hoogste doel van het gebed is niet onszelf tot uitdrukking te brengen, maar om God tot uitdrukking te brengen en onszelf te ontdekken in relatie tot God." En empathie wekt expressie. Maar weinigen weten wat hen ten diepste beweegt. Juist in bestaande gebeden kun je dat ontdekken. Onze eigen gebrekkige mogelijkheden kunnen meestal niet op tegen de rijkdom van de liturgie der eeuwen. Anderzijds mag de tekst nooit belangrijker worden dan de innerlijke toewijding. Een klassieke stelregel is: "Weinig met toewijding is beter dan veel zonder toewijding." Er is een spanning

¹⁰ *Praktische Theologie* 2004/4 p. 412

tussen de tekst die vastligt (keva) en toewijding (kawwana): de tekst bevat meer dan de geest kan bevatten, onze geest bevat meer dan het woord kan uitdrukken.

Heschel noemt dit 'de polariteit van het gebed': ordening en opwelling, regelmaat en spontaniteit, gelijkvormigheid en eigenheid, voorschrift en vrijheid, empathie en zelfexpressie, inzicht en gevoeligheid etc. Hoe houden we de wisselwerking tussen traditie en vrijheid in stand? De toewijding staat voorop. "Maar het zou een tragische vergissing zijn de haggada (traditie) te onderschatten." "De haggada tilt het gebed van het niveau van een individueel gebeuren naar dat van een eeuwig contact tussen God en het volk Israël; van het niveau van een losstaande, voorbijgaande ervaring naar dat van een blijvend verbond."

Volgens Proctor-Smith¹¹ moeten christen-feministen weigeren met conventionele woorden te bidden, maar achtereenvolgens:

- zelf zwijgen en nee zeggen
- weekklacht en woede verwoorden en verbeelden
- kiezen voor het emancipatoire gebed

"Emancipatoire taal is concreet, direct en specifiek en in het gebed verwoordt ze de harde werkelijkheid van het 'nog niet' op profetische wijze. (...) Deze taal zet aan tot bevrijdend handelen en bevrijdende ervaringen."

Ik weet niet of er na dat zwijgen en die afwijzing van alle traditionele taal, nog nieuwe woorden komen voor gebed. Zelf kies ik liever een andere weg: naast de taal van de traditie een andere taal zetten. Over God wel als Hij spreken, maar over de Heilige Geest altijd als Zij, net als in het Hebreeuws. Bij de groet aan het begin van de dienst zeg: 'Genade zij u en vrede van God, die als een vader en een moeder voor ons is, en van Jezus Messias.' Aan de traditionele woorden voeg ik dus toe: 'en als een moeder'. Dat kunnen mensen meestal ook nog wel meemaken. In een schuldbelijdenis noem ik meestal niet alleen dat we God en onze naaste tekort doen, maar ook vaak onszelf.

- de betekenis van bidden als voorganger
- pastoraal, profetisch en priesterlijk/sacramenteel

Nog een keer Heschel: De vraag is niet hoe we de lichamen zover kunnen krijgen om de synagoge binnen te gaan, maar hoe we de zielen zover krijgen om innerlijke aandacht voor Gods aanwezigheid op te brengen. Niet door van de synagoge een sociaal centrum te maken (agnostisch). Niet door enkel respect voor de traditie (behavioristisch). Niet door gebed te zien als middel tot saamhorigheid (sociologisch). Niet door God te zoeken binnen de grenzen van het eigen ik (solipsistisch)

In meest gebruikelijke liturgie in PKN zijn de eerste gebeden in de dienst een drempelgebed (=toewending tot God) en een kyriegebed (= gebed voor de nood van de wereld). Als je de kerkgangers zou vragen waar ze aan denken, zou dat zelden de nood van de wereld zijn. Misschien soms eigen nood, vaker gewone zaken als: zullen we vanmiddag een stukje gaan fietsen, he daar zit Mien, die heb ik al lang niet meer gezien, mijn been doet zeer, het is hier koud, goeie film gisteravond op tv, het is toch al tien uur, waarom beginnen ze niet. Dat soort dingen denk ik zelf ook als ik in de kerk zit.

Hoe krijg je mensen in een andere sfeer, in een sfeer van gebed? Hoe bidt je een schuldbelijdenis zo dat mensen er hun schuld in kunnen leggen? Wie voelt zich schuldig? Vaak de verkeerde mensen. In PKN is verootmoediging van vroeger meestal vervangen door een gebed voor de nood van de wereld. Vaak hoor je niet veel verschil met de voorbeden. Vaak gaat het wel over alle mogelijke nood, maar op een manier alsof je daar zelf op geen enkele manier ooit medeverantwoordelijk voor bent. Dan kun je misschien beter een

¹¹ zie: Denise Dijk in *Fier* maart/april 2007

standaardschuldbelijdenis hebben en een openingsgebed. Hoe help je mensen zich op God te gaan richten? Stilte, vragen om Gods aanwezigheid (eigenlijk onze eigen aanwezigheid).

Laatst bedacht ik dat bidden als voorganger drie functies heeft.

Een pastorale functie: Woorden geven aan ervaringen van bijvoorbeeld verlies, schuld, kwaadheid, zinloosheid. Heel belangrijk in uitvaartdiensten, maar ook op zondag. Dat vraagt wel dat je zo concreet bent, dat mensen er zich in kunnen herkennen. Soms zijn voorbeden zo algemeen geformuleerd dat niemand zich er een buil aan kan vallen. Dan vermijd je wel de valkuilen, maar het gaat ook nergens meer over. “Wij bidden voor iedereen die lijdt onder het verlies van een dierbare, verlies van gezondheid of verlies van werk” is vrij algemeen. Als je bidt bijvoorbeeld voor mensen die hun partner verloren hebben, en dat wat invult: die verder proberen te leven met het gemis. Of: voor mensen die een kind verloren hebben, en niet meer weten hoe ze verder moeten. Bijvoorbeeld. Dan zijn er vast een aantal mensen in de kerk die zich in dat gebed herkennen en zich erdoor gesteund weten. Of ze herkennen er een ander in en het vergroot hun betrokkenheid bij die ander. Capps zegt: “Bidden voor anderen intensiveert het inlevingsvermogen en kan mensen ertoe brengen om zich, meer dan zij uit zichzelf zouden doen, betrokken te voelen en zich in te zetten voor anderen.”

In katholieke viering valt mij vaak op dat de voorbeden geen gebed zijn. Voorbeeld: “een groep bewoners uit de Geerkamp vraagt ons vandaag te bidden voor mevrouw x. (...) Zij bidden en hopen dat...”¹² Dat zijn mededelingen. Komt ook in protestantse diensten voor in een iets andere vorm: ‘Wij bidden voor mevrouw Jansen, Zonnebloemlaan 51, die donderdag met spoed opgenomen is in het ziekenhuis. Ze is geopereerd aan haar maag en het gaat nu weer iets beter met haar.’ Alsof God op de hoogte gebracht moet worden van de ziektes van parochianen of gemeenteleden.

Een profetische functie: Daarom handhaven ook de meest kritische gemeentes de voorbeden. Ze kunnen een aanklacht zijn tegen onrecht.

(Ik zou zelf niet alleen maar kant en klare voorbeden kunnen bidden.) Als ik voorbeden moet maken, kijk ik anders naar het journaal, lees ik anders de krant. Wat is er aan de hand, hoe zou ik dat God voor kunnen leggen, wat zou ik aan God kunnen vragen. Waar maken de mensen in de kerk zich zorgen over, welk nieuws van de afgelopen week heeft hen geraakt. Maar ook: wat haalt de krant niet omdat het geen nieuws meer is, de vergeten oorlogen. Bidden voor mensen en zaken waar niet zo vaak voor gebeden wordt geeft erkenning aan verborgen problemen en wensen. Waarom wordt er zo vaak gebeden voor zieken en zo weinig voor bijvoorbeeld slachtoffers van seksueel geweld?

Een priesterlijke functie (=sacramentaliteit, zie beleidsnota bisdom). Bemiddeling van het heilige is heel nodig, de meeste mensen hebben zo weinig toegang tot Schrift en traditie, zo weinig middelen om zich open te stellen voor God. We leven in een cultuur van consumptie, waar ook spiritualiteit vaak in hapklare brokken geserveerd wordt. Als je als voorganger mensen tot het besef kunt brengen voor God te staan, heb je heel veel bereikt. Dit lijkt mij kenmerkend voor dankgebeden, met name voor het tafelgebed.

Ik eindig met een citaat van Gerard Reve. Provocerend als hij was, maar er zit veel in. Hij schreef ooit aan pater Greeve: "**Ik zou eigenlijk wel eens een gebed onder ogen willen krijgen, dat God zoekt, inplaats van Hem, om van alles en nog wat, aan Zijn kop te zeuren.**"

¹² *Praktische Theologie* 2004/4 p. 429